

Michał Zabłocki

ZEMSKÝ RÁJ

JEN NA POHLED

Krutá pravda o Češích očima
našich polských sousedů

 C P R E S S

Zemský ráj jen na pohled

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Michał Zabłocki
Zemský ráj jen na pohled – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

ZEMSKÝ RÁJ JEN NA POHLED

Krutá pravda o Češích očima
našich polských sousedů

Michał Zabłocki

 CPRESS

Českým čtenářům

Abyste lépe pochopili mou knihu, je určitě potřeba znát polský kontext, ve kterém zrála. V Polsku už mnoho let panuje neuvěřitelný – řekl bych až nesnesitelný – kult České republiky, země prezentované jako ráj, ostrov pro ateisty a LGBT, kde všichni jsou šťastní a nikdo si na nic nestěžuje; kde lidé žijí v klidu a bez problémů a po práci se nestresují a jdou na pivo. Češi také v Polsku každoročně vítězí v žebříčku nejoblíbenějších národů a skoro každý Polák by chtěl mít Čecha za souseda. Vyplývá to ze stereotypů kultivovaných médii a z nedostatku běžných informací, i toho, jak by Poláci chtěli Čechy (anebo možná i sebe) vidět.

Zemský ráj jen na pohled by měl být odpovědí na toto nekritické polské čechofilství a měl by ukázat, že u Čechů – stejně jako v Polsku – hodně věcí nefunguje, jak by mělo. Že se tam dokonce vyskytují jevy, se kterými obyvatelé nejsou spokojeni.

Recenzenti a čtenáři v Polsku přijali tuto knihu velmi dobře. Říkali, že se díky ní dozvěděli nové informace o politice a o porevolučních společenských změnách u sousedů; vůbec nepředpokládali, že by zde mohly být tak podobné neradostné příběhy. U některých knížka samozřejmě vzbudila i kritiku: stěžovali si, že vidím Českou republiku v příliš temných barvách. Ale ty černé odstíny porevoluční doby odhaluje dnes velmi dobře i současná česká kultura, mj. ji zachycuje Radka Denemarková, Jan Balabán, Jaroslav Rudiš a David Černý. Bohužel jsem se jim v knížce nevěnoval, čehož lituji.

Musím zdůraznit, že *Zemský ráj jen na pohled* není moralizování. Je to jen novinářská osobní reflexe a rozbor stavu, který jsem před časem zažil v ČR. Ale stejné problémy v ekonomice, s obranou menšin, pochopením svobody a demokracie vidím ve větším či menším měřítku všude ve střední Evropě, především v mém rodném Polsku.

A rozumím, že i když naše snahy dohnat Západ nikdy neskončí, Češi a Poláci (ale i další národy střední Evropy) přinesli v posledních desetiletích velkou oběť komunismu. Všichni proto zaslouží pochopení. A vyvracení mýtů by mohlo pomoci, abychom k sobě měli blíž.

Michał Zabłocki, únor 2020

Předmluva

Michała jsem poznal v roce 2008 v Minsku v Bělorusku. Vezmeme-li v úvahu vzdálenosti, tak to bylo asi v polovině cesty mezi Moskvou a Prahou. Oba jsme v srdcích nosili legendu o Čechovi, Lechovi a Rusovi a rovněž ambice, abychom my, Lechovi potomci, lépe poznali naše slovanské přátele. Michał se zajímal o západní Slováky a mne to táhlo na východ. Tehdy jsme v Minsku (mezi Moskvou a Prahou) měli příležitost společně sledovat běloruské parlamentní volby, psát své postřehy a sedět při tom u jednoho stolu v bytě, který jsem měl pronajatý. Po práci jsme až do svítání diskutovali o našich bratřích Slovánech.

Žil jsem v Bělorusku rok a připravoval jsem každodenní zprávy pro informační agenturu polského rozhlasu. Tehdy jsem byl jediným stálým zpravodajem ze Západu, proto jsem s neskrývanou radostí přijal informaci, že se ke mně brzy připojí Michał. Měl reaktivovat pracoviště Polské tiskové agentury. Jeho plán nevyšel, ale všechno zlé je k něčemu dobré, brzy se totiž ukázalo, že by měl vycestovat do Prahy a najít tam pro svou práci novou inspiraci.

Občas jsme se setkávali v různých koutech Evropy. A ačkoliv jsme obvykle byli rozlítaní a nevyspalí, vždy jsme si našli čas na krátký rozhovor. Zním Michała jako rozeného reportéra, který rozumí těžkostem našeho povolání a s úsměvem snáší ironické komentáře jiných novinářů: „Jdeme na párty a ty dopiš depeši, abychom si ráno mohli přečíst, cos napsal.“ Michał si uvědomoval, že díky jeho pečlivosti budou čtenáři vědět, co se skutečně událo, a kolegyně a kolegové se lépe připraví na další pracovní den. Jako zpravodaj informační agentury polského rozhlasu jsem dobře rozuměl Michałovi i tomu jeho úsměvu

vyjadřujícímu trpělivost a shovívavost. Později jsem se také dozvěděl, že Michał při své práci vždy pamatoval na heslo, které je vepsáno na pamětní desce věnované Ryszardu Kapuścińskému* v sídle Polské tiskové agentury ve Varšavě. Několik slov, která jsou poctou pro zpravodaje: „Práce agenturního novináře je čistá řehole. Žádný jiný novinář z tisku a televize neví, jaká muka jsou psát pro agenturu.“ Když jsem se o tom kdysi zmínil, Michał to krátce okomentoval, že skutečně těžko hledat slova, která by lépe vystihla povahu jeho práce.

Michałova cesta do Česka výrazně omezila naše vzájemné kontakty, ale v dobách internetu jsem mohl průběžně sledovat profesní počiny mého přítele. V naší soukromé korespondenci jsem si všímал zajímavých postřehů, které se odlišovaly od mých představ o této zemi. Každému Polákovi se totiž zdá, že Česko zná, vnímá ho jako vlastní, obyčejnou, idylickou zemi; zatímco mnoho situací, které Michał popisoval, ukazovalo něco, co do tohoto obrazu nezapadalo, a dostávalo dramatické, až šokující kontury. Díky Michałovým postřehům jsme poznali jiné Česko, někdy tak překvapivé, že bylo stěží možné uvěřit, že vedle sebe žijeme ve světě bez hranic, a zároveň o našich jižních sousedech víme tak málo.

Michał chce, abych se cítil být kmotrem této knihy, protože jsem ho přiměl k tomu, aby všechny myšlenky (učesané i neučesané) přelil na papír, a kontaktoval jsem ho s vydavatelstvím.

* Ryszard Kapuściński (1932–2007) polský reportér, novinář a publicista. Řadu let působil jako zahraniční zpravodajec v Africe, Latinské Americe a Asii. Je autorem řady reportáží, které byly přeloženy taktéž do češtiny. (pozn. překl.)

Michałe! Cítím se poctěn, ale upřímně se přiznám, že moje přemlouvání částečně vycházelo z profesionálního egoismu, protože nyní, když Tvou knihu dostávám do rukou, se o Česích a jejich zemi budu moci dozvědět více než z internetu a vyprávění u piva. Co je však nejdůležitější, budu si jist, že si rozšířím znalosti z ověřeného a věrohodného zdroje, s nímž mne pojí přátelství.

Vážení čtenáři, díky Michałovi se seznámíme s dramatickou historií Mostu, dozvíme se, proč se dálnice v Česku stavějí tak liknavě, a poznáme jazyk, kterým denně hovoří čeští politici.

Česko objevené Michałem Zabłockým je totiž jiné než v Polsku známé stereotypy: je chmurnější, ztracenější, zanedbanější, překypující slovanským smutkem a chaosem, ale zároveň je nám lidsky bližší, než jsme si doposud uvědomovali.

Maciej Jastrzębski

Úvod

Záminkou k sepsání delší eseje o Česku se stal názor na tuto zemi, který jsem již poněkolkáté četl na fóru jednoho polského internetového portálu. Vyjádřil ho samozvaný znalec našich jižních sousedů, který mne svou směsicí stereotypů a plytkých závěrů vyvedl z míry. Naštěstí po mně fórum vyžadovalo registraci, proto jsem si rychleji otevřel textový editor a dostal se ke svým poznámkám, než jsem prošel celým procesem logování na internetové stránce.

Tento člověk, který (jak tvrdil) každý rok trávil tři měsíce v České republice, psal, že je to prakticky bezproblémová země, která se od Polska velmi liší. Pro něho to byl ráj, v němž neexistovaly politické spory, lidé si po práci chodili v klidu na pivo, a on mohl nekriticky obdivovat idylický život.

Na tom by nebylo nic divného, kdyby byl tento názor v Polsku ojedinelý, kdyby ho neopakovali různí experti na české záležitosti a dále nešířili novináři a publicisté jako teze o neustálé idylce na jihu.

V zemi na řece Visle převládají v diskuzích o Česku dva názory: protežovaný – tento názor vychází z pozice většího národa a často pramení z neznalosti dějin, zdrojů a ze stereotypů; idealizovaný – hovořící právě o této idylce, pití piva v krásné Praze, nejlépe ve společnosti nezávislých Češek a Čechů, který pochází z neznalosti reálií a jazyka.

Jsou zde však výjimky. Především kniha *Pepici. Dramatické století Čechů polským očima* Mariusze Surosze a *Gottland* Mariusze Szczygieła. Obě knihy, ačkoliv umožňují poznat méně známá fakta, se zabývají spíše minulostí než současností.

Szczygieł se rovněž snažil psát více o současném Česku, ale chyběl mu odstup a chytil se do pasti stereotypů. Cestou

okouzlení českým duchem a literaturou kráčel Prahou Aleksander Kaczorowski v *Pražském elementáři*. Surosz, který v Praze žije a pracuje, ve svých článcích a při autorských setkáních se čtenáři s obdivuhodnou tvrdošíjností vyvrací mýty.

Zájem o Česko jde v Polsku špatným směrem. Jedná se o bezpodmínečný a slepý obdiv, nebo absolutní kritiku. Těžko říct, co je příčinou, jestli pro Poláky zábavný jazyk, pohádková krajina, sledování kreslených filmů o Rumcajsovi a Krtečkovi, seriál o Arabele, písnička Jožin z bažin, Jaroslav Hašek a jeho *Osudy dobrého vojáka Švejka* (nebo spíše nezdařilý překlad knihy z pera Hulky-Laskowského), kvůli němuž jsou Češi vnímáni jako zbabělci nebo jsou spojováni s bezstarostnou idylou, obdiv Gotta a Vondráčkové, nebo na druhé straně závist, že se Čechům v době komunismu žilo lépe a transformace v 90. letech pro ně byla méně bolestivá, přestože za ni dnes platí více než my.

Lidé, kteří se do Česka dostali na delší dobu a našli si čas na reflexi, si všímají, že to vůbec není ráj. Život v této zemi je stejně banální nebo stejně složitý jako kdekoliv jinde. Samozřejmě, jak napsal autor nejkrásnější knihy o českém hlavním městě, italský slavista Angelo Maria Ripellino, Praha je magická. Další česká a moravská města vypadají jako z pohádky.

Za tímto pohádkovým závojem se však skrývá ponurý svět likvidovaných dolů mostecké pánve, etnický konflikt „bílých“ s Romy ze Šluknovského výběžku a pravicových extremistů různého druhu, nezaměstnanost, mj. v české části Slezska, spory o pozemky pro výstavbu dálnic, všudypřítomná korupce a úplatkářství – především na středním stupni veřejné správy a úřadů, hádky a drzost politiků, neúcta k hodnotám, každodenní malichernosti, zištnost nebo lhostejnost vůči druhým.

V českých nemocnicích, které jsou stejně obskurní jako polské, italské nebo ruské, se denně střetáváme s nepřívětivými sestřičkami a o místo v mateřské školce se bojuje jako o poslední člun na Titaniku.

Na druhou stranu, kdo měl čas podívat se na Česko zasvěceněji a hlouběji, rovněž ví, že Praha byla po staletí sídelním městem císařů Svaté říše římské a dvůr Karla IV. byl jednou z kolébek evropské renesance. V Praze pobýval Francesco Petrarca, působil zde astronom Tycho de Brahe a komponoval Mozart. V Brně zase Gregor Mendel formuloval základy genetiky. Na pražském učení technickém vynalezl Otto Wichterle první kontaktní čočky na světě. Brněnská vila Tugendhat navržená Ludwigem Miesem van der Rohe je jednou z ikon světové architektury.

Stejně tak české armády přinesly revoluci na bitevní pole středověké Evropy a rozšířily palné a dělostřelecké zbraně. Čeští vojáci, kteří přes Polsko utíkali na Západ (jako např. Josef František, jedno z největších es 303. polské stíhací perutě), ruku v ruce s Poláky, přes to, co se všeobecně omílá, oddaně bojovali proti Hitlerovi. Právě českoslovenští výsadkáři provedli jednu z největších akcí druhé světové války a zabili Reinharda Heydricha. Dvě vesnice u Prahy (Lidice a Ležáky) za to zaplatily nejvyšší cenu.

Málokdo na to všechno myslí, když přes české a moravské kopce uhání do Chorvatska, Itálie, jižní Francie. Z auta nebo z vlaku jsou vidět jen zlatá pole a zelené vinice, které střídají zdi a věže měst a městeček.